

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/zbrodnie-niemieckie/71139,Zbrodnie-nazistowskie-popełnione-na-osobach-niepełnosprawnych-w-swiecie-prawa-mi.html>

Fot. z zasobu IPN

ARTYKUŁ

Zbrodnie nazistowskie popełnione na osobach niepełnosprawnych w świetle prawa międzynarodowego

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: SYLWIA AFRODYTA KAROWICZ-BIENIAS
13.07.2020

Czystki etniczne prowadzone przez Niemcy podczas II wojny koncentrowały się głównie na społeczności żydowskiej, jednak nie był to jedyny kierunek nazistowskiej myśli eugenicznej. Oprawcy noszący niemieckie mundury nie oszczędzili ludzi, którzy urodzili się niepełnosprawni i chorzy psychicznie.

T4, czyli unicestwienie życia niewartego życia

Rozwój myśli eugenicznej oraz chęć zachowania czystości rasy niemieckiej doprowadziły do masowych mordów milionów niewinnych istot, nie tylko w trakcie II wojny światowej, ale również na wiele lat przed jej wybuchem. Ofiar, które nie poległy na polu walki, lecz zostały brutalnie zamordowane w imię nazistowskiej ideologii. Niestety, osoby niepełnosprawne oraz chore psychicznie stanowiły znaczny odsetek w tych makabrycznych statystykach. Szacuje się, że w wyniku programu T4 zamordowanych zostało od 200 do 300 tysięcy chorych.

Rozwój myśli eugenicznej oraz chęć zachowania czystości rasy niemieckiej doprowadziły do masowych mordów milionów niewinnych istot, nie tylko w trakcie II wojny światowej, ale również na wiele lat przed jej wybuchem.

Akcja T4, bo to o niej właśnie mowa, swoją nazwę wzięła od adresu dawnego budynku berlińskiej centrali, który mieścił się przy ulicy Tiergarten 4. Zakładała ona całkowitą „eliminację życia niewartego życia” (niem. *Vernichtung von lebensunwertem Leben*), czyli osób z różnego rodzaju defektami – niepełnosprawnościami, chorobami rozwojowymi oraz, przede wszystkim, chorobami psychicznymi. Jednostki zakwalifikowane do tej grupy uznane zostały za niepożyteczne w społeczeństwie i stanowiące ekonomiczny balast, który w dobie intensywnie podejmowanych działań zbrojnych, był z punktu widzenia władz niemieckich niepożądany.

„Eugeniczny darwinizm”

Nurt myślowy zwany eugeniką rozwijał się w Niemczech w latach 20. XX w. Wtedy to dwóch lekarzy – Alfred Hoche i Karl Binding – dokonało brutalnej interpretacji myśli Darwina. Zgodnie z ich poglądami, humanitaryzm przejawiający się w ratowaniu każdego życia jest sprzeczny z prawami rządzącymi przyrodą, w której to jednostki słabe ginęły w ramach tzw. selekcji naturalnej. Usprawiedliwiali oni tym samym wizję pozbywania się osób niepełnosprawnych w drodze morderstwa, gdyż w środowisku naturalnym i tak nie miałyby one szans na przeżycie.

Efekty eugenicznego obłędu Niemców: szczątki ludzkie wyciągane z dołu śmierci i układane na nosze podczas ekshumacji w 1946 r. zwłok pacjentów szpitala dla Nerwowo i Umysłowo Chorych w Krakowie-Kobierzynie, ludobójczo zamordowanych przez Niemców w okresie okupacji. Fot. z zasobu IPN

Ekshumacje zwłok pacjentów szpitala dla Nerwowo i Umysłowo Chorych w Krakowie-Kobierzynie zamordowanych przez Niemców w ramach ludobójczej eugeniki podczas II wojny. Listopad 1946. Oględziny zwłok leżących na stole. Fot. z zasobu IPN

Szczałki pacjentów szpitala dla Nerwowo i Umysłowo Chorych w Krakowie-Kobierzynie, ofiar niemieckich mordów dokonanych w okresie okupacji. Ekshumacje w listopadzie 1946 r. Układanie na noszach szczątków ludzkich wydobywanych z dołów, o których Niemcy sądzili, że na zawsze ukryją prawdę o ich eugenicznych zbrodniach. Fot. z zasobu IPN

Przymusowa sterylizacja (1933) ...

Urzeczywistnianie wizji „oczyszczenia” społeczeństwa naziści rozpoczęli tuż po objęciu władzy w Niemczech. Już 14 lipca 1933 r. uchwalona została Ustawa o ochronie przed potomstwem dziedzicznie chorym (niem. *Gesetz zur Verhütung erbkranken Nachwuchses*), na mocy której przymusowo sterylizowano osoby z przypadłościami uwarunkowanymi genetycznie, takimi jak upośledzenie umysłowe, schizofrenia, psychozy afektywne, epilepsja czy alkoholizm. Szacowana liczba osób, które padły ofiarą tego procederu to 350 tys. 18 sierpnia 1939 r. natomiast utworzono Komitet Rzeszy ds. Naukowej Rejestracji Chorób Dziedzicznych i Wrodzonych, mający zajmować się rejestracją oraz klasyfikacją noworodków, u których wykryto „niepożądane” uszczerbki na zdrowiu.

Akcja T4 zakładała całkowitą „eliminację życia niewartego życia” (*Vernichtung von lebensunwertem Leben*), czyli osób z różnego rodzaju defektami – niepełnosprawnościami, chorobami rozwojowymi oraz, przede wszystkim, chorobami psychicznymi.

... eksterminacja (1939) ...

Dalsze, i zdecydowanie bardziej drastyczne kroki, podjęte zostały przez Hitlera już po wybuchu II wojny światowej. W październiku 1939 r. wódz Rzeszy podpisał akt (antydatowany na 1 września tegoż roku), sankcjonujący ostateczną eliminację osób chorych ze społeczeństwa. Działania eksterminacyjne podjęto nie tylko na terenie Niemiec, ale i na terenach okupowanych i anektowanych przez nazistowskie wojska. W początkach 1940 r. utworzono sześć oficjalnych ośrodków zagłady dorosłych osób niepełnosprawnych, oznaczonych literami „A”, „B”, „Be”, „C”, „D” oraz „E”, jednak poza nimi działało wiele nieoficjalnych lokalizacji, w których skupiano się na eliminacji nieletnich.

Kliniki te odegrały kluczową rolę w rozwoju i ewolucji działań eksterminacyjnych, podejmowanych później w czasie Holokaustu. Co istotne, to właśnie w Polsce doszło do pierwszych masowych mordów niepełnosprawnych osób dorosłych, a praktyka ta rozprzestrzeniła się z polskich terytoriów na inne znajdujące się pod niemiecką okupacją. Na pacjentach „ośrodków specjalnego leczenia” oraz szpitali psychiatrycznych testowano różne metody najefektywniejszego i najtańszego zabijania. Chorych początkowo uśmiercano poprzez wstrzykiwanie trujących substancji, następnie poprzez rozstrzelanie, a w późniejszym etapie rozpoczęto eksperymenty z zastosowaniem trujących gazów, takich jak tlenek wodoru, spaliny samochodowe oraz cyjanowodór. Często ze zwłok ofiar wycinano mózgi i przekazywano je do dalszych badań.

Wydobywanie z ziemi szczątek pacjentów szpitala dla Nerwowo i Umysłowo Chorych w Krakowie-Kobierzynie zamordowanych przez Niemców w okresie okupacji. Ekshumacje prowadzone w listopadzie 1946 r. Fot. z zasobu IPN

Ekshumacje zwłok pacjentów szpitala dla Nerwowo i Umysłowo Chorych w Krakowie-Kobierzynie, ofiar niemieckiego ludobójstwa. Listopad 1946. Prace ekshumacyjne na zwłokach leżących na stole. Fot. z zasobu IPN

Szczałki pacjentów szpitala dla Nerwowo i Umysłowo Chorych w Krakowie-Kobierzynie, ekshumowane, badane i opisywane w listopadzie 1946 r. Według Niemców nosili w sobie życie niewarte życia. I zostali przez tych Niemców zamordowani w imię niemieckiej, "naukowej" eugeniki. Fot. z zasobu IPN

... i półoficjalna eliminacja (1941)

Jednym z pierwszych postępowań z zakresu Akcji T4 było to prowadzone w latach 1946-1947 przez Oddziałową Komisję w Krakowie w przedmiocie likwidacji szpitala dla umysłowo chorych w Kobierzynie. W wyniku tej akcji zginęło około 1000 bezbronnych osób.

Choć po serii protestów społeczeństwa niemieckiego i austriackiego oraz środowisk kościelnych, program oficjalnie wstrzymano 24 sierpnia 1941 r., to nadal był on realizowany w tajemnicy. 30 listopada 1942 r. ukazała się nawet nieoficjalna dyrektywa skierowana do szpitali psychiatrycznych, która nakazywała wprowadzanie „specjalnej diety” dla „beznadziejnie chorych pacjentów”. W istocie polegało to jednak na głodzeniu chorych i doprowadzaniu tym samym do ich powolnej śmierci.

Ze względu na półoficjalny charakter operacji eliminacyjnej jednostek niepełnowartościowych, trudno jest ustalić z całą pewnością dokładną liczbę jej ofiar. Badacze przyjmują, że na samym terenie Niemiec i Austrii liczba ta przekracza 200 tys. osób, natomiast kolejne 100 tys. zamordowano na europejskich terytoriach okupowanych. Ostatnią ofiarą akcji T4 był czteroletni chłopiec, zabity poprzez zastrzyk 29 maja 1945 r., czyli

w trzy tygodnie po kapitulacji III Rzeszy, w szpitalu w pobliżu Monachium.

United States of America vs Karl Brandt et al.

Oskarżeni biorący udział w Akcji T4 doczekali się oddzielnego procesu, pierwszego z tzw. procesów następczych, wszczynanych po zakończeniu głównego procesu zbrodniarzy hitlerowskich przed MTW. Proces *USA vs Karl Brandt i inni* toczył się przed Amerykańskim Trybunałem Wojskowym nr 1, w literaturze przedmiotu najczęściej nazywany procesem lekarzy. W stan oskarżenia postawiono dwadzieścia trzy osoby uczestniczące w Akcji T4 lub choćby powiązane z jej realizacją, z których dwadzieścia było lekarzami. Zarzuty opiewały na zaangażowanie w nazistowskie eksperymenty na ludziach oraz masowe morderstwa pod pozorem eutanazji. Po 140-dniowym procesie, przesłuchaniu 85 świadków i sporządzeniu ponad 1500 stron dokumentów, amerykańscy sędziowie za winnych uznali 16 oskarżonych, z których siedmiu skazano na karę śmierci. Wyrok wykonano 2 czerwca 1947 r.

Tzw. proces lekarzy przed amerykańskim trybunałem wojskowym w Norymberdze (*US vs. Karl Brandt i inni*), 1946 - 1947. 9 spośród 23 oskarżonych zbrodniarzy siedzi na sali sądowej. To prawdopodobnie (od lewej): w pierwszym rzędzie Karl August Genzken (?), NN, NN, Joachim Mrugowsky; w drugim rzędzie Hermann Becker-Freyseng, Georg Wetzl, Konrad Schäfer, Waldemar Hoven (?), Wilhelm Beiglböck. Na pierwszym planie w togach siedzą obrońcy oskarżonych. Fot. z zasobu IPN

Nieukarany mord w Kobierzynie

Niestety, nie wszyscy winni wymordowania niemal 30 tys. chorych i niepełnosprawnych Polaków zostali postawieni przed trybunałem w Norymberdze, dlatego też ściganiem tych okrutnych zbrodni zajęły się organy polskie. Na podstawie dekretu Rady Ministrów z dn. 10 listopada 1945 r. powołano Główną Komisję Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce oraz utworzono jej komisje oddziałowe. Jednym z pierwszych postępowań z zakresu Akcji T4 zaś było to prowadzone w latach 1946-1947 przez Oddziałową Komisję w Krakowie w przedmiocie likwidacji szpitala dla umyślowo chorych w Kobierzynie. W wyniku tej akcji zginęło około 1000 bezbronnych osób. I choć przez ponad 30 lat śledztwa nie udało się doprowadzić winnych tej zbrodni przed oblicze sprawiedliwości, Państwo Polskie nie ustaje w działaniach zmierzających do identyfikacji jej sprawców.

COFNIJ SIĘ